روزنامه شرق

دوشنبه ۱۶ بهمن ۱۴۰۲ • ۲۴ رجب ۱۴۴۵ • ۵ فوریه ۲۰۲۴ • سال بیست‌ویکم • شماره ۴۷۶۶ • ۱۲ صفحه • ۱۵۰۰۰ تومان

گفت‌وگو با شمس‌الحق آریانفر، مسئول دفتر فرهنگی بنیاد مسعود و سیدفضل‌الله قدسی، شاعر اهل افغانستان

فارسی در خطر است

تابستان ۱۴۰۰ برابر با آگوست ۲۰۲۱، تاریخی بود که افغانستان پس از ۲۰ سال دوباره شاهد بازگشت طالبان به رأس هرم قدرت در این کشور و سقوط جمهوریت با فرار محمداشرف غنی از ارگ ریاست‌جمهوری در کابل بود.

صفحه ۸

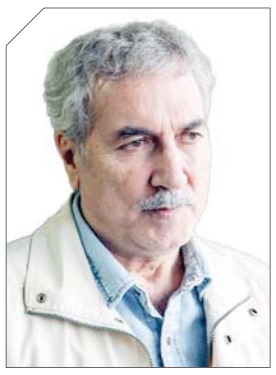

عزیزالله حمیدنژاد در گفت‌وگو با «شرق» از گذشته و حال کارکردن با تلویزیون می‌گوید

سریال تاریخی راه فرار از سانسور است

شرق: عزیزالله حمیدنژاد در دهه ۶۰ کارش را در تلویزیون آغاز کرد و بعدتر در سینما به عنوان عکاس فیلم مشغول به کار شد. اوایل دهه ۷۰ اولین فیلم سینمایی‌اش «هور در آتش» را مقابل دوربین برد.

صفحه ۱۱

در «شرق» امروز می‌خوانید: فاتح عملیات کربلای ۷ درگذشت | علیرضابیگی: «خودی و ناخودی» در برخورد با افشاگری فساد وجود دارد | رئیس‌جمهوری آمریکا در اولین انتخابات مقدماتی دموکرات‌ها در کارولینای جنوبی، بدون رقیبی جدی به پیروزی رسید

سرمقاله

چراغ را خاموش نکنید

حمزه نوذری
جامعه‌شناس و استاد دانشگاه

به‌تازگی در خبرها نقل شده معاون آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اعلام کرده چراغ ۲۱ هزار کد رشته محل‌های دوره‌های کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری را خاموش کردیم و اگر رشته‌ای مجددا تقاضا از نظر شغلی داشته باشد، دوباره چراغ را روشن می‌کنیم. معنی حرف این است که همه چیز اقتصادی است و علم نیز تا آنجایی به کار می‌آید که دارای وجه اقتصادی باشد. گویی هیچ چیز نمی‌تواند با وظایف اقتصادی رقابت کند. انگار امروزه علم هم فقط تا آنجا که به درد حرفه‌های اقتصادی بخورد، اعتبار دارد. این است که جامعه امروز ما نیز مانند همه جوامع دیگر بیش از هر چیز جامعه‌ای است اساسا اقتصادی و دیگر پدیده‌ها در نسبت به آن سنجیده و ارزیابی می‌شود. بگذارید مطلب را بیشتر باز کنیم. سال‌ها است که در نهادهای علمی ازجمله وزارت عتف به دنبال اصلاح دانشگاه با مفاهیمی مانند تحول در علوم انسانی یا به‌تازگی طرح آمایش آموزش عالی هستند. در کوشش اخیر برای افزایش کارآمدی دانشگاه مسئولان به سراغ حرفه و شغل رفته‌اند تا براساس‌آن کلید چراغ و روشن‌کردن علم را به دست بگیرند. این یعنی شبیه‌کردن دانشگاه به بنگاه و شرکت. آیا دانشگاه دنباله‌رو و پیرو منطق بازار، صنعت و تجارت است؟ آیا آنچه در اقتصاد انحصاری امروز جامعه ایران می‌گذرد، می‌تواند مبنای خاموش‌کردن چراغ برخی رشته‌های دانشگاهی باشد؟ این‌گونه مواجه‌شدن با علم یعنی اینکه عقلانیت ابزاری بر علم و دانشگاه حاکم است.

از منظر این رویکرد، چراغ برخی علوم تا زمانی روشن است که فارغ‌التحصیلانش بتوانند در اقتصاد انحصاری امروز در جایی شاغل شوند. گروهی با تکیه بر برخی آمارهای رصد اشتغال فارغ‌التحصیلان که در دانشگاه‌ها در حال انجام است، مسئول روشن و خاموش‌کردن چراغ رشته‌های دانشگاهی می‌شوند. اگر جای رشته‌های علمی در دانشگاه نیست پس در کجا باید رشد کنند و توسعه یابند. اگر فارغ‌التحصیلان یک رشته دانشگاهی نتوانستند در اقتصاد دچار تحریم‌های ظالمانه و غیرانسانی و انحصاری امروز ما شغل بیابند، توجیه مناسبی برای خاموش‌کردن چراغ علم است؟ جالب است که از اصطلاح خاموش‌کردن چراغ استفاده شده است. اگر چراغ است که خاموش‌کردنش روا نیست. اگر معتقد به منطق عرضه و تقاضای اقتصاد هستید که این‌گونه عمل نمی‌شود و اگر تقاضایی برای رشته علمی نبود، خودبه‌خود کسی سراغ این رشته‌ها نمی‌رود و دیگر نیازی به خاموش‌کردنش نیست؛ یعنی تصمیم‌گیری را برعهده متقاضیان و جامعه بگذارید.

همه می‌دانیم اینکه قابلیت جذب فارغ‌التحصیل دانشگاهی کاهش یافته است، هم مربوط به اوضاع اقتصادی فعلی است و هم به افزایش خارق‌العاده صندلی‌های دانشگاهی. از طرفی هم تناقض آشکاری بین الزام‌های آموزشی و یافتن شغل وجود دارد. من نیز معتقدم این یک مسئله اساسی است که باید مورد مطالعه عمیق قرار گیرد و مسئولان وزارت علوم، تحقیقات و فناوری که از استادان باسابقه هستند، به چنین موضوعاتی اشراف دارند؛ اما لازم است همه وجوه و ابعاد یک پدیده واکاوی شود.

سویه دیگر مطالبه اصلاح دانشگاه، برخلاف منطق حرفه و شغل، این است که برای آزادی و تفکر مستقل اولویت قائل شویم؛ یعنی دانشگاه محلی برای آموزش نیروی کار برای صنعت و بازار نیست، بلکه محلی است برای رشد انسان‌های مستقل و آزاداندیش. این دو رویکرد الزامات جداگانه‌ای و گاه ناسازگار دارند. تلفیق منطق مفیدبودن رشته دانشگاه برای بازار و صنعت با منطق ایجاد فضایی برای انسان خودآیین و دارای تفکر مستقل کار دشواری است؛ هرچند فکر می‌کنم با در پیش گرفتن رویکرد دومی چه‌بسا جامعه، اقتصاد و بازار پویاتر شود. اگر براساس شرایط موجود در بازار و صنعت، دانشگاه دست‌اندرکار تربیت نیروی کار باشد، بعد از مدتی با تغییر و تحولات صنعتی و حرفه‌ای، علم و رشته دانشگاهی هم قدیمی و منسوخ می‌شود؛ ولی اگر مبنا بر پرورش و توسعه تفکر آزاد و مستقل باشد، احتمالا شاهد کنشگرانی باشیم که شرایط اقتصاد و بازار را متحول می‌کنند. هرکدام از این دو رویکرد، دروس و طرح درس‌های متفاوتی نیز طلب می‌کند. اگر نهادهای علم دغدغه تناسب رشته‌های دانشگاهی با بازار را دارند، پس چرا در برنامه درسی و طرح درس‌ها چنین هدفی کمتر دنبال می‌شود. چرا کماکان برخی دستورالعمل‌های آموزشی ناکارآمد اعمال می‌شوند. به‌عنوان مثال اگر دانشجوی دوره کارشناسی سر امتحان آخر ترم حاضر نشود، حتی اگر در طول ترم براساس طرح درس استاد نمره قبولی دریافت کرده باشد، باز هم نمی‌توان برای او نمره در نظر گرفت؛ یعنی آزمون نهایی وتویی است؛ حتی اگر فقط پنج نمره داشته باشد؛ حتی اگر مربوط به درسی مانند کارآفرینی باشد. لطفا چراغ علم و رشته‌های دانشگاهی را فقط براساس حرفه و شغل خاموش نکنید و اگر چراغی خاموش شده است، ببینید چرا این اتفاق افتاده و اگر از تندبادها بوده است، سعی کنید دوباره چراغ را روشن کنید؛ این‌بار مقاوم در مقابل تندبادها.

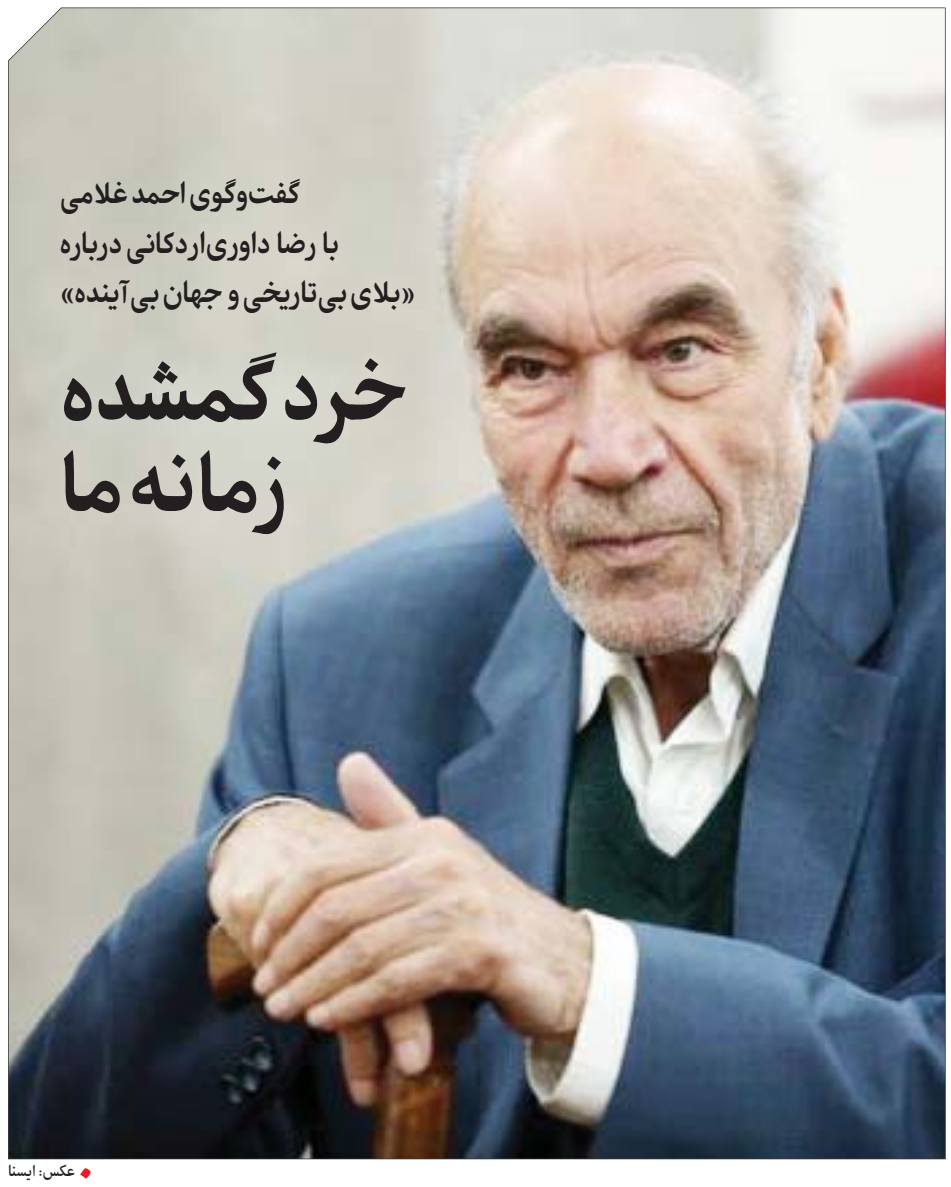

◆ عکس: ایسنا

گفت‌وگوی احمد غلامی با رضا داوری‌اردکانی درباره «بلای بی‌تاریخی و جهان بی‌آینده»

خرد گمشده زمانه ما

دکتر رضا داوری‌اردکانی باور دارد متفکری که در رؤیای پدیدآمدن عهد و عصری دیگر باشد، چه‌بسا با عصر و عهد خود مخالفت کند. بسیاری از متفکران تنها دغدغه‌شان خلق مفاهیمی بوده است تا از عهد و عصر خود فراتر رفته و به انکار وضع موجود دست بزنند. همان‌گونه که دلوز می‌گوید کار فلسفه خلقِ مفاهیم است. با خلق مفاهیم است که می‌توان جهانی نو آفرید. دکتر رضا داوری‌اردکانی با اینکه پایبندی عمیق به سنت دارد، همواره دغدغهٔ فراتررفتن از وضعیت کنونی را داشته است.

شاید موضع‌گیری‌های اخیرش موجب شده که این برداشت از سخنان او صورت بگیرد که به‌نوعی از گذشته خود پشیمان است، اما این‌گونه نیست. او باور دارد هرآنچه گفته و خواهد گفت در چارچوب‌های زمانه مصداق و معنا می‌یابد. با وجود این رویکرد، او ابایی ندارد که با برخی از موضع‌گیری‌های خود برخورد انتقادی داشته باشد. اما این برخوردهای انتقادی بیش از آنکه متوجه دستگاه فکری او باشد، موضع‌گیری‌های سیاسی‌اش را در بر می‌گیرد. مصداقش، موضع‌گیری او در کتاب «دربارهٔ غرب» در برابر تاریخ غربی، که موضع سیاسی اتخاذ کرده و اینک معتقد است که این موضع در برابر غرب درست نبوده؛ چراکه در برابر یک تاریخ آن‌هم تاریخی به عظمت تاریخ جدید، موضع‌گیری سیاسی بی‌معنا است. با دکتر رضا داوری‌اردکانی به مناسبت انتشار کتاب «بلای بی‌تاریخی و جهان بی‌آینده» به گفت‌وگو نشسته‌ایم.

این گفت‌وگو را در صفحه ۶ بخوانید

«شرق» از مداخله‌های دولتی در صنعت برق، ناترازی‌های مالی نیروگاه‌ها و نگرانی سرمایه‌گذاران از آینده این صنعت گزارش می‌دهد

روزگار بغرنج برق

باید پذیرفت که صنعت برق کشور درآمد کمتری نسبت به هزینه‌هایش دارد این اتفاق از مجلس هفتم و بعد از برنامه سوم توسعه رخ داد

گزارش تیتر یک را در صفحه ۴ بخوانید

گزارش «شرق» از واکنش شورای شهر به وعده‌های تکراری شهردار و رقم عجیب قرارداد با چینی‌ها

«بهشت»، بدون ترمز

۱۰

پاسخ انجمن شرکت‌های هواپیمایی به جوابیه وزارت راه و شهرسازی

وضعیت صنعت هوایی هشداردهنده است

۴

کسی «امیر» را باور نداشت

تیم ملی فوتبال ایران راهی مرحله نیمه‌نهایی جام ملت‌های آسیا شده و باید روز چهارشنبه به مصاف میزبان یعنی قطر برود؛ تیمی که مدافع عنوان قهرمانی است و ناگفته پیداست که با توجه به داستان میزبانی‌اش در این دوره، چقدر تلاش می‌کند به فینال برسد. با این حال، قطر چندان برای جامعه فوتبال ایران اهمیت ندارد و به قرار تازه باید به فکر رویارویی با این کشور همسایه در زمین فوتبال افتاد. واقعیت ماجرا این است که جام ملت‌های آسیا برای تیم ملی فوتبال ایران و امیر قلعه‌نویی به‌عنوان سرمربی، فقط تا مرحله یک‌چهارم نهایی در نظر گرفته شده بود. با اوضاعی که ایران پیش از این جام داشت و رقابت‌های تدارکاتی که هیچ حریف سرشناسی بین آنها دیده نمی‌شد، تصور این بود که تیم قلعه‌نویی به اولین رقیب سرسختی که بخورد، قافیه را می‌بازد و از جام کنار می‌رود. پیش از شروع جام، همه حواس‌ها معطوف به کره جنوبی بود.

این گزارش را در صفحه ۹ بخوانید

علی تاجرنیا، نماینده پیشین مجلس در گفت‌وگو با «شرق» فضای انتخابات را ارزیابی کرد

رفتار رادیکال دیگر جواب نمی‌دهد

نگاه اصلاح‌طلبان به هیچ‌عنوان نگاه تحریم انتخابات نیست

۲

یادداشت

تأملی درباره مدارس مسجدمحور

احسان هوشمند

تأسیس ده‌ها نوع مدرسه در دهه‌های اخیر یکی از پیامدهای تصمیم‌گیری‌های غیرکارشناسی در آموزش و پرورش ایران است. افزون بر مدارس دولتی، افزوده‌شدن انواع مدارس نظیر مدارس غیردولتی و غیرانتفاعی، نمونه‌مردمی، تیزهوشان، تطبیقی، هیئت‌امنایی، شبانه، شاهد ایثارگران، مدارس قرآنی، مدارس حرفه‌ای، رشد یا تجربی، مدارس هوشمند، استثنائی، بین‌المللی، خیریه، ماندگار، ورزشی و مانند آن که برخی به‌جز اسم خاص کارویژه‌ای تعریف‌شده نیز ندارند، نه‌تنها موجب حل مشکلات گره‌خورده و تودرتوی آموزش و پرورش نشده بلکه خود به مشکلات موجود، فهرست بلندبالایی افزوده‌اند. پس از سال‌ها فعالیت برخی مساجد بدون ضوابط و مقررات و اخذ مجوزهای قانونی لازم تحت عنوان مدارس مسجدمحور در ۱۰ دی‌ماه ۱۴۰۲ با اصلاح موادی از قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی، موضوع مدارس جدیدی تحت عنوان مدارس مسجدمحور شکل قانونی یافت و طبق این اصلاحیه شورای راهبردی برنامه‌ریزی و نظارت مرکز شورای عالی آموزش و پرورش غیردولتی مکلف است ظرف سه ماه پس از لازم‌الاجراشدن این قانون، مصادیق فوق برنامه را تعیین و ابلاغ کند. تصویب اصلاحیه مذکور در حالی صورت گرفت که همچنان آسیب‌شناسی تنوع موجود مدارس در ساختار آموزش و پرورش رسمی کشور به فراموشی سپرده شده و با چنین مصوباتی بر تنوع موجود نیز افزوده شده است!...

ادامه در صفحه ۴

یادداشت

توسعه دریامحور؛ تولد یک الگوی توسعه

امیر ثامنی

ابلاغ سیاست‌های کلی توسعه دریامحور در تاریخ ۱۶ آبان ۱۴۰۲، نقطه عطفی در تاریخ حکمرانی توسعه در کشور ما به شمار می‌رود، چراکه این سیاست‌ها مانیفستی برای تولد یک «الگوی توسعه» به شمار می‌رود؛ حلقه مفقوده‌ای است که سالیان سال نظام حکمرانی توسعه در کشور ما به‌دنبال آن می‌گشت. توسعه دریامحور به مفهوم توسعه اقتصادی و توسعه سرزمینی متکی بر منابع و ظرفیت‌های متنوع و متعدد قلمروهای دریایی کشور اعم از منابع و ذخایر دریایی، شیرین‌سازی آب دریا، معادن زیردریایی، بادهای فراساحلی، حمل‌ونقل دریایی، گردشگری و تفریحات دریایی و... تعریف است. ازاین‌رو توسعه دریامحور در واقع چارچوبی است برای اصلاح و بازآرایی «الگوی توسعه اقتصادی» و «الگوی توسعه سرزمینی» کشور. به عبارت دیگر هم به‌صورت توأمان رویکردی «اقتصادی» است و هم رویکردی «سرزمینی». مفهومی است که در برابر رویکرد «توسعه خشکی‌محور» یا دریاگریزی که در کشور ما در به‌ویژه ۵۰۰ سال اخیر (بعد از دوره صفویه) استیلا داشته و تمامی کانون‌های اصلی فعالیت و استقرار جمعیت را به سبب ترس از تهاجم خارجی از طریق دریا یا خسارات و خرابی‌های ناشی از توفان‌های دریایی درون قلمروهای خشکی کشور و دور از دریاهای آزاد جانمایی کرده، مطرح می‌شود. طبق آمار ارائه‌شده در گزارش‌های بین‌المللی، ارزش دارایی‌های اصلی عرصه‌های آبی جهان بیش از ۲۴ تریلیون دلار برآورد می‌شود که بخش قابل‌توجهی از آن به عرصه شیلات برمی‌گردد؛ به‌گونه‌ای که تولید و عرضه قریب به ۶۰ درصد آبزیان موردنیاز بازارهای جهانی، سریع‌ترین و حیاتی‌ترین بخش بهره‌برداری از دارایی‌های عرصه‌های آبی به شمار می‌رود. در باب اهمیت دریاها و اقیانوس‌ها در اقتصاد و زیست جهان باید گفت در حال حاضر بیش از ۸۰ درصد حجم تجارت جهانی از طریق دریا جابه‌جا می‌شود که این سهم در آینده به حدود ۹۰ درصد خواهد رسید. بیش از ۷۰ درصد جمعیت دنیا و بیش از ۹۰ درصد شهرهای پرجمعیت دنیا در مجاورت دریاها جانمایی شده‌اند؛ موضوعی که در ایران به سبب تسلط توسعه بَرّی و دریاگریز در حال حاضر کمتر از ۱۵ درصد (مجموع سواحل شمال و جنوب کشور) است. ۵۰ درصد کل اکسیژن موردنیاز کره زمین توسط دریاها و اقیانوس‌ها تولید می‌شود که این مقدار از سهم جنگل‌ها (۲۱ درصد) نیز بیشتر است. دریاها نقش بی‌بدیلی در تأمین امنیت غذایی حدود سه میلیارد نفر از جمعیت جهان دارند و برآورد می‌شود در بلندمدت قریب به ۹ درصد پروتئین جهانی بر آبزی‌پروری دریایی متکی باشد. همچنین بخش قابل توجهی از تأمین انرژی دنیا در ۵۰ سال آینده وابسته به دریاها و اقیانوس‌ها خواهد بود و باد فراساحلی در آینده‌ای نزدیک به یکی از اصلی‌ترین منابع تأمین انرژی جهان تبدیل خواهد شد. با روند فزاینده تغییر اقلیم و کاهش مقدار و الگوی بارش‌های ناشی از افزایش دمای کره زمین، مهم‌ترین منبع تأمین آب موردنیاز مردم جهان وابسته به نمک‌زدایی از آب دریاها و اقیانوس‌ها خواهد بود و نیاز به تأمین آب شیرین از دریا در ۳۰ سال آینده حداقل سه برابر خواهد شد. علاوه بر این گردشگری ساحلی و دریایی با توجه به هزینه‌های پایین، تنوع تفریحات و اشتغال‌زایی قابل توجه یکی از اصلی‌ترین مُدهای گردشگری در جهان خواهد بود. با وجود این همه منابع و ظرفیت‌های قابل‌توجه در دریاها و اقیانوس‌ها و وجود پنج‌هزارو ۸۰۰ کیلومتر نوار ساحلی در شمال و جنوب کشور، اما توسعه اقتصادی و توسعه سرزمینی در ایران به علل مختلفی که ریشه‌های تاریخی آن اشاره شد، دریاگریز و محدود و متمرکز بر قلمروها و منابع خشکی کشور بوده است. همین عامل سبب شده مصائب توسعه خشکی‌محور در دهه‌های اخیر بیش از پیش آشکار شود و تداوم روند موجود در تشدید بارگذاری جمعیت و فعالیت در مناطق درونی کشور و غفلت از منابع و ظرفیت‌های قلمروهای دریایی کشور، ضمن از دست دادن فرصت‌های کم‌نظیر توسعه، کشور را با بحران‌های غیرقابل مهاری از پیامدهای تداوم روند توسعه خشکی‌محور مواجه کند.

ادامه در صفحه ۵

انا لله و انا الیه راجعون

بانو صدیقه راحت‌طلب درگذشت

فوت بانو صدیقه راحت‌طلب مادر گرامی دکتر علیرضا رجایی را به ایشان و خانواده محترم تسلیت عرض می‌کنیم. از درگاه الهی صبر و شکیب برای بازماندگان و غفران و آمرزش برای آن بانوی بزرگوار مسئلت داریم که درجوار رحمت حضرت حق مأوا گرفته است.
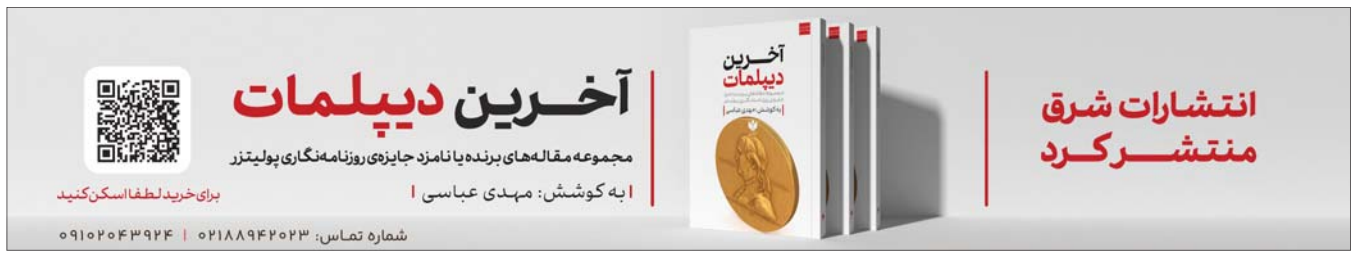
محمدعلی اکبری، مهرداد احمدی شیخانی، رضا تهرانی
سعید حجاریان، هادی خانیکی، عبدالعلی رضایی
ابوالحسن ریاضی، عباس عبدی، علیرضا علوی تبار
محمدجواد غلامرضا کاشی، محسن گودرزی، کامبیز نوروزی